

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

בס"ד, כ"ג סיוון התשפ"ו

חולין ל"ט – מחשבה לעבודה זרה, בשחיטה או בזריקה, ושותפות הגוי בבהמה

שאלות:

1. אליקים שחט כבש על מנת לזרוק את הדם שלו לעבודה זרה, הכבש כשר?

מחשבה מעבודה לעבודה

- **רבי יוחנן וריש לקיש** נחלקו לגבי אדם ששוחט בהמת חולין, ובשעת השחיטה חושב לזרוק את דמה או להקטיר את חלבה לשם עבודה זרה (מחשבה לעבודה עתידית לעבודה זרה), והגמרא תקשר את הנושא בהמשך לדברי **רבי יוסי** במשנתנו:
 - **רבי יוחנן אומר:** שהבהמה פסולה ואסורה בהנאה. לדעתו, מחשבה בשעת עבודה אחת על עבודה אחרת מועילה לפסול, ולומדים את דיני עבודה זרה בחוץ מדיני קודשים בפנים המקדש (ששם מחשבה בשחיטה לזרוק את הדם למחר מפגלת את הקרבן).
 - **ריש לקיש אומר:** שהבהמה מותרת. לדעתו, לא מחשבים מעבודה לעבודה, בדיני עבודה זרה, ולא לומדים דיני חוץ מדיני פנים.
- והם נחלקו גם במחלוקת מקבילה בקודשים: במקרה שאדם ששחט חטאת לשמה, במחשבה לזרוק את דמה שלא לשמה:
 - **רבי יוחנן אומר:** שהחטאת פסולה. הוא לומד מחשבת שלא לשמה ממחשבת פיגול (ששם ברור שמחשבים מעבודה לעבודה).
 - **ריש לקיש אומר:** שהחטאת כשרה, כי הוא סובר שלא לומדים מחשבות פסול אחרות מדיני פיגול, ולא מחשבין מעבודה לעבודה בחטאת שלא לשמה.
- הגמרא **מסבירה** שהיה צורך להביא את המחלוקת בשני המקרים:
 - כי אם היינו משמיעים את המחלוקת רק בעבודה זרה (בחוץ), היינו חושבים **שריש לקיש** מתיר שם רק בגלל שלא לומדים חוץ מפנים, אבל בקודשים (פנים מפנים) הוא מודה ל**רבי יוחנן**. ובמקרה ההפוך, היינו חושבים **שרבי יוחנן** יודה ל**ריש לקיש** שלא לומדים חוץ מפנים. לכן היה צורך להביא את שתי המחלוקות.
- **רב ששת מקשה** על שתי השיטות מדברי **רבי יוסי** במשנה שלנו, שאמר בקל וחומר: "ומה במקום שמחשבה פוסלת במוקדשין... מקום שאין מחשבה פוסלת בחולין...".
 - הגמרא **מבררת** מה פירוש "אין מחשבה פוסלת בחולין"? ברור שמחשבת עבודה זרה פוסלת בהם כששוחט לעבודה זרה, ולכן כנראה הכוונה שלא מחשבים מעבודה לעבודה. ולפי זה **רבי יוסי** סובר:
 - במוקדשין – כן מחשבים מעבודה לעבודה (וזו קושיה על **ריש לקיש** שסבר שלא מחשבים בחטאת). ובחולין – לא מחשבים מעבודה לעבודה (וזו קושיה על **רבי יוחנן** שסבר שכן מחשבים בעבודה זרה).
 - והגמרא **מתרצת** את שתי הקושיות:

- האוירים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
 - לגבי **ריש לקיש**: הוא אכן חזר בו לאחר ששמע מרבו **רבי יוחנן** את הסברא, (או את ההבנה שכך הוא פרוש משנתינו), והסכים שבקודשים אכן מחשבים מעבודה לעבודה.
 - לגבי **רבי יוחנן רב ששת מתרץ**: שהמחלוקת במשנה לא עוסקת בשאלה האם מחשבים מעבודה לעבודה וממילא לא קשה על **רבי יוחנן**, הקל וחומר של **רבי יוסי** מתייחס לשאלה באיזה עבודות המחשבה פוסלת:
 - **במוקדשין**, מחשבת פסול פוסלת בכל ארבע העבודות (שחיטה, קבלה, הולכה וזריקה).
 - **בעבודה זרה**, המחשבה פוסלת רק בשתי העבודות שכתובות בתורה לגביה (שחיטה וזריקה: "זִבְחֵי לַאֲלֹהִים יִקְרָם" ו-"בַל־אֶסְיֶיךָ נִסְכֵיָהֶם מִדָּם").
 - והקל וחומר **אומר**, אם במוקדשין, שהמחשבה חמורה ופוסלת בכל ארבע העבודות, בכל זאת הולכים רק אחר מחשבת השוחט ולא מחשבת הבעלים, אז בעבודה זרה, ששם המחשבה קלה ופוסלת רק בשתי עבודות, קל וחומר שנלך רק אחרי השוחט.
2. חזקיה לא מוכן לקבל מתנה מאיציק, האם יש מצב שאין לו ברירה?

מחשבת עבודה זרה בזריקה

- הגמרא מביאה ברייתא שתומכת בדעת **רבי יוחנן**: שאם אדם ששוחט בהמה במחשבה לזרוק את הדם לעבודה זרה – הבהמה אסורה כזבחי מתים.
- הגמרא **שואלת** מה הדין אם שחט בהתחלה סתם (בלי מחשבה), ואחר כך חשב לזרוק את הדם לעבודה זרה?
- הברייתא מספרת שהמקרה הזה קרה בעיר קיסרי, וחכמים לא רצו להורות בו לא איסור ולא היתר. **ורב חסדא** מסביר למה:
 - חכמים לא רצו להורות איסור – משום כבודם של **חכמים** שבמשנתנו שלא מניחים שסתם מחשבת גוי היא לעבודה זרה. ולא רצו להורות היתר – משום כבודו של **רבי אליעזר** שסובר במשנה שלנו שסתם מחשבת גוי היא לעבודה זרה.
 - הגמרא דוחה את ההסבר הזה או בגלל שמדובר כאן שהוא במפורש חשב לעבודה זרה **בזריקה**, ואז אולי **חכמים** כן יניחו שהוא גם **שחט** לעבודה זרה, 'הוכיח סופו על תחילתו'. או בגלל שהמעשה בקיסרי היה בישראל ולא בגוי ואולי אפילו **רבי אליעזר** לא סובר שסתם מחשבתו לעבודה זרה.
- לכן, **רב שיזבי** מסביר הסבר אחר: חכמים לא רצו להורות היתר, משום כבודו של **רבן שמעון בן גמליאל**, שסובר ש"הוכיח סופו על תחילתו", וממילא מחשבתו כבר בשחיטה היא לעבודה זרה, והשחיטה אסורה,
- והגמרא **מבררת**, מאיזה דין של **רבן שמעון בן גמליאל** לומדים את הכלל הזה?
 - הגמרא **מנסה** בהתחלה להוכיח את הדין הזה, מאדם בריא שאמר שיכתבו גט לאשתו, אבל לא אמר שיתנו את הגט, והדין הוא שלא נותנים את הגט, כי כנראה היו לו שיקולים אחרים בהתנהלות שלו איתה. אבל במקרה שהוא אח"כ עלה לגט והתאבד, אז כנראה הוא כן היה רציני והתכוון שיתנו את הגט, במקרה כזה שנתנו לה **רשב"ג** אומר שהגט

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א תקף. אבל הגמרא דוחה את הניסיון להוכיח מכאן שהוכיח סופו על תחילתו, כי כאן זה מקרה מיוחד שהוא לפחות אמר שיכתבו את הגט, וזו הוכחה יותר חזקה.

לכן הגמרא מוכיחה את הדין מבריייתא שעוסקת באדם שכתב את נכסיו (כולל עבדים) בשטר לאדם אחר במתנה, והקנה לו אותם דרך אדם שלישי, והמקבל שתק בהתחלה, אבל ברגע שהבין שהמתנה באמת מגיעה אליו הוא התחיל לצעוק שהוא לא רוצה את המתנה:

• **תנא קמא סובר:** שמכיוון שהוא שתק בהתחלה, הוא כבר זכה במתנה, והצעקות שלו עכשיו הן רק חזרה בו מהמתנה (והוא לא יכול לחזור בו).

• **רבן שמעון בן גמליאל סובר:** "הוכיח סופו על תחילתו" – הצעקות שלו עכשיו מגלות שגם השתיקה שלו בהתחלה הייתה רק בגלל שהוא עדיין לא קיבל את המתנה לידי. מכאן מוכח **שרבן שמעון בן גמליאל** סובר שהסוף מוכיח על ההתחלה. לכן חכמים לא פסקו היתר בקיסרי, שמא מחשבתו המאוחרת של השוחט מוכיחה שגם בהתחלת השחיטה הוא התכוון לעבודה זרה.

3. דונלד נותן לבנימין כסף שיביא לו בשר מהכבש, האם יש מצב שהכבש נפסל בשחיטה?

שותפות גוי בבהמה

○ **רב יהודה אמר בשם שמואל:** הלכה כדעת **רבי יוסי** (שאין מחשבת הבעלים פוסלת, אלא רק מחשבת השוחט).

○ הגמרא מספרת, שסוחרים ישמעאלים הגיעו למקום שנקרא ציקוניא, ונתנו אילים לשוחטים ישראלים. ואמרו להם: "הדם והחלב יהיו לנו (לצורך עבודה זרה שלנו), והעור והבשר יהיו שלכם".

▪ **רב טובי בר רב מתנה שאל את רב יוסף** מה הדין במקרה הזה. **רב יוסף** השיב לו שהלכה **כרבי יוסי** – הבשר כשר, והמחשבה של הגויים לא פוסלת את הבהמה.

○ **רב אחא בריה דרב אויא שאל את רב אשי:** לפי דעת **רבי אליעזר** (שפוסל שחיטת ישראל בבהמה של גוי), מה הדין אם גוי נותן כסף לשוחט ישראל ואומר לו: "כשתשחט את הבהמה שלך, תביא לי בשר בשווי הדינר הזה"? האם הגוי נחשב כשותף בבהמה ומחשבתו פוסלת אותה? האם זה שונה מהמקרה במשנה שהבהמה היא מראש של הגוי?

▪ **רב אשי השיב:** שזה תלוי, אם הגוי הוא אדם אלים שהישראל לא מסוגל לסרב לו או להחזיר לו את הכסף – הגוי נחשב כשותף בבהמה ומחשבתו פוסלת אותה.

• אם הגוי הוא לא אדם אלים, והישראל יכול להחזיר לו את הכסף ולהגיד לו "קח את כספך ולך" (ואם אתה לא רוצה, "רישיך והר" – תדפוק את הראש בהר) – הגוי לא נחשב שותף והבהמה מותרת.

בסוף הדף הגמרא מביאה משנה חדשה שאומרת: שאדם ששוחט בהמה לשם הרים, לשם גבעות, לשם ימים, וכדומה, שעשה אותם עבודה זרה – השחיטה פסולה. ואפילו אם שני בני אדם אווזים יחד בסכין ושוחטים בהמה, ואחד מהם שוחט לשם אחד מהדברים האלו והשני שוחט לשם דבר כשר – עדיין השחיטה פסולה.

והגמרא בדף הבא תדון בנושא הזה.